

Az állampolgári kompetencia fejlesztésének lehetőségei a különböző életkori szakaszokban a földrajzórán

Készítette: Bodó Ádám, Plébán Melinda, Seres Zoltán, Szugyiczki Máté
IV. éves földrajz szakos tanárjelöltek, osztalan tanárképzés, 2017

Népegységrobbanás, élelmezési válság, élelmiszertúlermelés, élelemhiány, felmelegedés... - csak néhány egyszerű fogalom. Azonban ránk, tanárookra fokozottan nagy szerep hárul abban, hogy ezek ne maradjanak meg egyszerű, befiflázandó fogalmaknak, amelyek a témakör végén jól, vagy rosszul rákerülnek egy dolgozatra, hogy aztán örök feledésbe merüljenek.

A szociális és állampolgári kompetencia egyike a kilenc kulcskompetenciának, amelyet a 2012-es Nemzeti alaptanterv megkülönböztet. Ismerve a többi kompetenciát is, talán nem túlzás azt mondani, hogy ez az egyik legösszetettebb kompetencia, nemcsak azért, mert nagyon sokrétű problémákkal, folyamatokkal foglalkozik, hanem azért is, mert egy viszonyrendszert fejleszt, nevezetesen ember és ember, ember és környezet, összességében az ember és a világ viszonyát. A földrajz mint tantárgy legalapvetőbb feladata lenne a környezettudatosságra, a környezeti, természeti értékek megóvására való nevelés, azonban sokszor tapasztaljuk, hogy erre nem jut elég idő, lévén, hogy az ezzel foglalkozó témakörök a tananyag legvégén helyezkednek el, s mire oda jutnánk, már vége is a tanévnek s sajnos ezzel párhuzamosan a diákok is befejezik földrajzi tanulmányaikat. Év közben a feszített tempó miatt a tanárok nagy részének csak elvétve jut eszébe egy-egy jó tanácsot, figyelmeztető szót mondani diákjainak, s ezek is kimerülnek azokban (a természetesen nem lebecsülendő) felszólításokban, hogy „zárd el a csapot fogmosás közben!” vagy „kapcsold le a villanyt, ha elhagyod a helyiséget!”. S az csak a jobbik eset, ha ilyenek szóba kerülnek. De ha a földrajzóra keretein belül nem foglalkozunk a környezettudatossággal, a természetvédelemmel és a különféle kapcsolódó problémákkal, akkor hogy várhatjuk el a felnövekvő generációtól, hogy elhivatott, a környezet, természetet nemcsak tiszteletben tartó, hanem annak állapotát meg is őrző emberekként éljék mindennapjaikat?

Tanárként nagyobb a szerepünk, mint hinnénk, hiszen egy-egy pedagógus diákjaira óriási hatást tud gyakorolni. Ehhez azonban szüksége van a személyiségén és megfelelő tárgyi tudáson kívül arra is, hogy valóban elhivatottan képviselje azt, amit az emberek nagy része félvállról vesz, és csak legyint rá, nevezetesen a környezettudatos életmódot. De nem elég képviselnünk, példákkal is elől kell járnunk, és igyekeznünk kell olyan pedagógiai módszereket alkalmazni, melyekkel a környezettudatosságra való nevelés diákjaink számára élvezhető és nem elcsépelett folyamattá válik.

A fent leírtakból is látszik tehát, hogy a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése kiemelkedően fontos, hiszen nem csupán arról van szó, hogy egyes emberek mit gondolnak a világ állapotáról, hanem arról is, hogy az emberek közösen mit gondolnak (és ami még fontosabb) mit tesznek együtt annak megőrzéséért, javításáért. A kulcskompetencia tehát arra teszi képessé az embert, hogy harmonikusan éljen, beilleszkedjen közösségekbe, hatékony és építő módon vegyen részt a társadalmi és szakmai életben.

Miért is szükséges, hogy a környezettudatos nevelést bevonjuk az oktatás folyamatába? A legtöbb földrajztanár, mint említettük, az idő hiányára panaszkodik, s szerintük emiatt nem lehetséges tanórán ilyen témával kielégítően foglalkozni, emellett a mai fogyasztói társadalmat, így a gyerekeket sem igazán érinti meg a természet- és környezetvédelem témaköre, holott ebben rejlik igazán a különféle globális gondok, környezeti problémák megértésének eszenciája. Azért természetesen túlzás ennyire általánosítani, hiszen normális körülmények között, megfelelő ismeretekkel rendelkezve sok ember megérti, képes felfogni, hogy környezetszennyező életével saját, illetve utódai számára is bizonytalanná teszi a jövőt. Egy földrajztanár részéről, ez egy kötelező és elengedhetetlen gazdasági, társadalmi-politikai, illetve globális léptékben való áttekintést igényelne, amire mindenképp időt kellene szakítani.

A Nemzeti alaptanterv (2012) a Földünk–környezetünk műveltségi területhez kapcsolódóan

így fogalmazza meg a szociális és állampolgári kompetencia szükségességét a földrajzórakon: „Hazánk és a világ társadalom-földrajzi jellemzőinek bemutatásával fejlődik a tanulók szociális és állampolgári kompetenciája. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismerése nagymértékben hozzájárul a gazdasági élet eseményeiben történő eligazodáshoz, az aktív, kreatív, a körülményekhez rugalmasan alkalmazkodó és vállalkozóképes állampolgárrá váláshoz.” Tehát az állam, az oktatáspolitikai is óriási jelentőséget tulajdonít annak, hogy megfelelő állampolgári kompetenciákkal, így a környezettudatos életmódhoz szükséges ismeretekkel ellátott fiatal felnőtteket engedjünk ki az iskola világából.

Nem mellesleg fontos lenne, hogy **gyakorlatias** tegyük az ilyen típusú tanórákat, sőt akár tanórán kívüli tevékenységeket. Utóbbi esetében napjainkban már számos lehetőség tárul elénk. Ilyen lehet például egy közös szemétszedés az iskolaudvaron vagy az adott település valamely utcájának, parkjának gyors takarítása. Továbbá célszerű lehet projektcsoportok alakítása egy adott osztályon belül (vagy akár osztályok között szervezve) valamilyen környezeti probléma megoldására; egy kirándulás (város, falu különböző részeinek szennyezettségéről való felmérés készítése egy túra során) vagy terepgyakorlat (csapadékmérés, savaseső-program, patakszennyezettség-vizsgálat); környezetvédelmi szervezetekkel való kapcsolattartás, levelezés (Teszedd.hu – Önkéntesen a tiszta Magyarországért akció); iskolai és otthoni komposztáló kialakítása stb.

Egy kreatív, találékony földrajztanár rengeteg ötlettel tud előállni iskolán kívüli programok szervezését illetően. A kérdés csak az, hogyan vesszük rá a gyerekeket ilyen foglalkozásokra, túrákra? Ehhez kell a tanórai ismeretszerzés! Szükség van arra, hogy megfelelő minőségű és mennyiségű tudást sajátítsanak el a diákok a témakört illetően. Mindehhez persze a tanár előzetes felkészülése is elengedhetetlen! Előbb globális tekintetben indulunk el, majd folyamatosan szűkítve a teret eljutunk hazánkig, aztán egészen lakókörnyezetünkig, s végül közvetlen lakóhelyünkig. A gyerekek számára szükséges először a világunkat sújtó fő problémákat megismerni és csak ezt követheti saját életterük állapotának felmérése. A struktúrát (probléma megjelölése, folyamat tervezésének segítése, határidők) a tanár állítja fel, de a problémák megoldásáig közösen jutnak el a tanulók. Szükségesnek tartjuk, hogy minél jobban bevonjuk a gyerekeket az információk szerzésébe akár tanórai, akár otthoni környezetben. Fontos, hogy a tanár megadja az információhordozó eszközöket, segédanyagokat, szakirodalmakat – főként kisebb korosztályok tekintetében. A megértést, feldolgozást egyénileg, párosan és/vagy csoportokba szerveződve végzik, a legvégén pedig közösen mutatják be munkájukat. A tanár megfigyel, szükség esetén segítséget nyújt. Cél, hogy a közvetlen környezetünket érintő problémákat már fel tudjuk ismerni és a lehető leghatékonyabb megoldást találjuk meg rá, továbbá egy szebb, kiszámíthatóbb jövőt biztosítsunk magunk, illetve a következő generációk számára. Fontos a gyerekek közötti együttműködés és egymásrataltság kialakítása, megszervezése. Szeretnénk drámapedagógiai feladatokkal is színesíteni az ilyen típusú órákat. Helyzetgyakorlat, empátiagyakorlat csak egy-kettő azon érzékenyítő programok közül, amelyek a témában kiválóan alkalmazhatók, hiszen mindezekkel a gyerekek valós élethelyzeteket, problémákat próbálnak meg bemutatni osztálytermi környezetben.

A korosztályt tekintve 7–10. évfolyamig bátran alkalmaznánk ezt a **problémamegoldó tanítási-tanulási folyamatot**, a hangsúly inkább az elmélyülésben és az anyag mennyiségében van. 7-8. évfolyamon az általánosabb dolgokra, valamint a minél gyakorlatiasabb, valós élethelyzeteken alapuló kirándulásokra, túrákra, míg 9-10. évfolyamon

az átfogóbb ismeretek szerzésére és a vizsgálódó, továbbgondoló, prognosztizáló elemek elsajátítására helyeznénk a hangsúlyt. Épp ezért úgy állítottuk össze egy feladatsort is, hogy egy hat vagy nyolc osztályos gimnázium tanulóinak minden évében, amikor földrajzot tanulnak, legyen egy átfogó, közel egész tanéven átívelő feladata, ami az állampolgári kompetenciát erősíti, fejleszti.

Az alábbiakban **hetedik osztályosoknak** terveztünk tanórán kívül elvégzendő csoportos feladatokat az egyes tanult kontinensekkel, illetve azok régióiban tapasztalható környezeti problémákkal kapcsolatban. A feladatokat hatfős csoportokra terveztük, így egy harmincfős osztályban öt csoport alakítható. A csoportok a kontinensek környezeti problémáinak megismerése során négy feladatot kapnak, amelyeket alább meg is fogalmaztunk. Az **elsőt** mindig akkor kapják, amikor a tanár elkezdi tanítani valamelyik kontinenst. Ebben az első feldolgozási egységben még csak ismerkednek a földrész sajátosságaival, az élet jellegzetességeivel, a történelmi tényezők szerepével, a felmerülő gondokkal. Az a pontos feladatuk, hogy a tankönyvet és egyéb információforrásokat felhasználva gyűjtsenek problémákat, melyek az adott kontinensek, vagy annak egy régiójában tapasztalhatóak. Erre a részre mi egy hetet szánnánk. A **második** fázisban már szűrik a kigyűjtött problémákat, cél a környezettel, környezeti terheléssel kapcsolatosak kiválogatása. Elegendő bármilyen laza kapcsolatot találni, viszont az is a feladat része, hogy egy leírás mellett indokolják is meg, hogy miben kapcsolódik a kérdés a környezetterheléshez, és hogy mi is a probléma lényege. Ennek a feladatnak a kidolgozására két hetet adnánk.

A **harmadik** feladat a legösszetettebb, és ez igényli a legtöbb időt és befektetett munkát. A tanulók ki kell válasszanak egy környezeti problémát, mellyel behatóbban szeretnének foglalkozni a következő hetekben. Természetesen itt a tanár felügyeli, hogy minden csoport más témát válasszon. A feladatuk az, hogy nézzenek utána a kérdéskör hátterének, eredetének, részleteinek, a probléma által okozott gazdasági és természeti károk pontos természetének. Ezután a csoportok kidolgoznak egy részletes megoldási tervet a környezeti probléma megoldására, mely jelentheti a károk kezelését, vagy jobb esetben megelőzését is. Ha áttekintették a kérdéskört, és készen állnak a javaslattal, nekiláthatnak a feladat következő részének, melyben egy látványos és informatív tablót kell elkészíteni. Ezen szerepel a probléma felvetése, és a korábban kigondolt megoldási tervük főbb részletei. Erre a harmadik feladatra a kontinenssel foglalkozó utolsó óráig van lehetőségük. Ezzel pedig el is érkeztünk a **negyedik** feladathoz, mely nem más, mint a tábló bemutatása osztálytársaik számára. Erre például a témazáró dolgozat előtti összefoglaló óra alkalmas, hiszen az órán minden csoport a kontinenst más szempontból érintő problémát fog felvázolni.

Ugyanez a négy feladat pedig minden kontinens (Afrika, Amerika, Ázsia, Ausztrália/óceánok/sarkvidékek, Európa) tanítása során ismétlődik. Javasolnánk minden új témakörnél új csoportok szervezését, hogy ne mindig ugyanazok a gyerekek dolgozzanak együtt, hogy megtanuljanak bárkivel együttműködni.

A csoport és a tanár, illetve a csoporttagok közötti kommunikációra érdemes valamilyen elektronikus felületet használni. Ez lehet akár egy facebook csoport, akár egy dropbox vagy egy google drive felület, vagy persze bármilyen más internetes alkalmazás. Így a gyerekek digitális kompetenciája is fejlődik, és a tanár is könnyebben nyomon tudja követni, felügyelni tudja a munkafolyamatok elvégzését. És végül még egy fontos dolog, mindez milyen módon fejleszti a gyermekek állampolgári kompetenciáját? Mint tudjuk, a környezeti nevelés a XXI. században élők számára kiemelt fontossággal bír. A feladatok elvégzése során a hetedik osztályosoknak fejlődik az etikai érzéke, meglátják az ember szerepét a környezeti

problémákban, és kialakul bennük az empátia képessége a más kontinensen élő embertársaik irányába.

A problémák megoldásának megtervezése aktív, cselekvő állampolgárokká neveli őket, láthatják, hogy nekik is van tennivalójuk a környezeti terhelés visszaszorítása érdekében. Megtanulnak ezekben a kérdésekben komplex szempontokat mérlegelni, bonyolult helyzetet átlátni, és döntéseket hozni ezekkel kapcsolatban. Legvégül pedig az iskolai órán túlnyúló csoportmunka során megtanulnak együttműködni, közösen dolgozni különböző érdeklődésű és adottságú társaikkal. Éppen ezért a nyolcadikosoknak is – tanórán belüli és kívüli – csoportos feladatokat terveztünk Magyarország és a Kárpát-medence környezeti problémáival kapcsolatban. A feladatokat hatfős csoportokra állítottuk össze, így egy harmincfős osztályban öt csoport alakítható ki.

A feladat elvégzésére annyi idejük lesz, amíg Magyarország földrajzával foglalkoznak a tanmenet szerint, tanórák keretein belül. A feladat először sorra veszi a közelmúltban a tágabb környezetünkben, a Kárpát-medencében történt nagyobb környezetvédelmi katasztrófákat, majd a medence belseje felé haladva eljutunk a közvetlen környezetüket érő káros hatásokig. Minden csoport kap forrásokat, s ezeket feldolgozva kell egy kisfilmet készíteniük az adott témával kapcsolatban.

Az öt csoport a következő témákkal foglalkozik:

1. Az éghajlat változása: Szárazabb nyarak, erősödő szél, üvegházhatás
2. Az éghajlat változása: 2013. márciusi rendkívüli időjárás
3. A Tisza cianid szennyezése
4. A Duna elterelése
5. Az Illatos úti Budapesti Vegyiművek telephelyének veszélyes hatásai a környezetre.

A feladat második része egy plakát készítése lesz, de ehhez több részfeladaton keresztül jutnak el a csoportok. A következő témákat dolgozzák fel a tanulók:

1. Levegőszennyezés
2. Zajszennyezés
3. Vízszenyezés
4. Fényszennyezés
5. Talajszennyezés

A feladat négy fő részből áll: az első részben össze kell gyűjteniük a kiváltó okokat különböző források segítségével, például cikkek, tankönyv, atlasz, vagy egyéb térképek segítségével. A második részben az előzőleg összegyűjtött adatok alapján kell következtetéseket levonniuk a kapott okok alapján. A harmadik részben megoldásokat kell keresniük a problémákra. A negyedik részben pedig, miután már részletesen ismerik az adott témákat a csoportok, készíteniük kell egy plakátot, melyben felhívják a témában előforduló legfontosabb problémákra a figyelmet, javaslatot kell tenniük ezeknek a kialakulása/súlyosbodása ellen, valamint minden csoportnak ki kell találnia egy figyelemfelkeltő, frappáns mottót is, amit fel kell tüntetniük az elkészített plakáton is.

A tanár úgy építi fel az órákat, hogy minden csoportnak adjon egy-egy kis segítséget, minden témát érintsen, annak ellenére, hogy a nyolcadik évfolyamos tankönyvben a legtöbb téma nem szerepel törzsanyagként, mégis fontos, hogy az iskolában szó essen róla, hogy minél

inkább a fenntarthatóság jegyében neveljük a gyerekeket, ezzel is erősítve állampolgári kompetenciájukat.

Az elkészített plakátokat a csapatok be is kell mutassák a többi csoportnak, és a tanárnak; ez alapján történik meg az értékelés is, beleszámítva a csoport teljes munkafolyamatát. A tanár és a diákok között folyamatos lenne a kommunikáció, egyrészt, hogy a tanár nyomon kövesse a csoportok munkáját, másrészt pedig segítheti is azt, ha szükséges. Ehhez célszerű, egy olyan felületet találni, ahol jól követhető a diákok munkája, és erre az oktató is tud reagálni. Ehhez használható például egy Google Drive felület, vagy akár egy Facebook csoport is.

Mintegy lezárva a teljes folyamatot, az oktató szervez egy osztálykirándulást, melyben a második részben feltárt szennyezéseket próbálják megmérni. A legtöbb mérés komoly eszközöket, és felszerelést igényel, de a feladat különböző szervezetekkel együttműködve megvalósítható lenne, ha pedig nincs erre lehetőség, akkor egy viszonylagos mérést a rendelkezésünkre álló eszközökkel is végezhetünk:

- A levegőszennyezést lehetne mérni különböző forgalmú, és különbözően sűrűn lakott területek között levelekről vett porszemminták alapján.
- A zajszennyezést lehetne mérni telefonos applikáció segítségével, szintén különböző területeket, például egy útkereszteződésben, egy kertvárosi részen és egy sétálóutcában.
- A vízszennyezés mérése már egy kicsit komplikáltabb feladat eszközök nélkül, de például azt meg tudják figyelni a tanulók, hogy milyen mélységig lehet tisztán látni a vízben, mennyi szemét van a meder környékén és a vízben.
- A fényszennyezést inkább csak az esti órákban lehetne szemügyre venni, például az alapján, hogy mennyi csillagot látnak az égen.

Azért választottuk ezeket a feladatokat, mert nemcsak az empatikus képességüket fejleszti, hanem a problémamegoldó képességüket is, amely nemcsak a földrajztanulásban elengedhetetlen, hanem a későbbi tanulmányaikban, vagy akár a munkahelyükön is. Valamint a feladatok elkészítése közben és a kirándulás alatt érezhetik, hogy milyen komoly károkat szenvedhet a környezetünk, ha nem figyelünk rá, nem óvjuk, nem élünk környezettudatosan.

A kilencedik osztályos feladat is egy egész éven átívelő projekt, melynek négy nagyobb állomása van időben azonos távolságra egymástól. A diákoknak csoportokban négy tudományos konferenciát kell rendezniük négy különböző témában (a részletes feladatléírást lásd a mellékletben!). A konferenciák mindig egy adott témakör végén kerülnek megrendezésre megkoronázva azt, s méltó összefoglalását adva annak. Ahogyan a kerettantervben és az eszerint íródott új kísérleti tankönyvben következnek egymás után az egyes témakörök, úgy követik egymást a konferenciák is.

A kilencedik osztályban nincs lehetőség az állampolgári kompetencia fejlesztésére – mondhatná egy, a témában kevésbé jártas személy hirtelen felindulásból – ugyanis a tanév nagy részében túlnyomórészt természetföldrajzi ismeretekkel találkozhatnak a diákok. Ez így is van, azonban a legtöbb, természetben előforduló képződménynek nagyon sok köze van az emberekhez, és sajnos sok esetben ezek a kapcsolatok nem pozitívak. Az ember nagyon

súlyos nyomokat hagyott a Föld minden szférájában, s a különféle problémákat csak akkor tudjuk megfelelően orvosolni, ha a világ különböző pontjain élők egy emberként állnak be egy-egy globális probléma megoldása mögé. Ahhoz, hogy ez sikerüljön, olyan emberekre van szükség, akik már iskolás éveik alatt elsajátítják azon képességek széles körét, amelyeket a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése hivatott szolgálni. A kompetencia mind a hat fő összetevőjét igyekeztük valamilyen módon belevinni a kilencedikes projektbe, ugyanis könnyen beláthatjuk, hogy a környezettudatosságot, mint összetevőt igen nehezen ragadhatjuk meg úgy, ha a másik öt elemmel nem foglalkozunk. A következőkben ezeket az összetevőket fogjuk megvizsgálni, hogy miként illeszkednek bele a kilencedikesek számára kidolgozott éves projektbe.

Az empátikus képesség fejlesztése sok esetben nem része a földrajzórának, nem is gondolnánk, hogy erre mekkora szükség van. Ahhoz, hogy diákjaink valóban megismerjék mi is történik egy másik kontinensen, egy másik országban és az ott élők milyen nehézségekkel küzdenek meg nap mint nap nem elég elmondani, hogy Afrikában sivatagosodás figyelhető meg. Ez a mondat nem mond semmit egy olyan diáknak, aki Magyarországon él és nem találkozott még az elsivatagosodás okozta égető problémákkal. Az ilyen helyzetekben meg kell ragadnunk az alkalmat az empátikus képesség, a beleélés képességének fejlesztésére, hiszen így sokkalta kézzelfoghatóbbá válik az egyes problémák körül kialakuló konfliktusok felismerése és megoldása. Az etikai érzék, társadalmi érzékenység és felelősségérzet összetevőiből a legnagyobb hangsúlyt az emberi felelősség belátására és a személyes érdekek az össztársadalmi érdekek alá rendelésére fektettük. Fontos, hogy ezek ne csak üres sallangok maradjanak, hanem valóban megtöltődjenek tartalommal és a diákok olyan élő példákat, megoldási javaslatokat hozzanak, amelyek valóban cselekvésre ösztönöznek. Ezen összetevő hangsúlyos szerepet kap az értékelésben is, méghozzá maguk a diákok értékelhetik ezt, hiszen fontos visszajelzés az előadónak az, hogy társaikat mennyire sikerült bevonniuk, mennyit sikerült átadniuk abból a tudásból, amit a konferenciájuk körüli. A nyitottság és rugalmasság alapvető összetevője a kompetenciának. Ugyan magától értetődő dologról van szó, de nem annyira kézzelfogható eleme ez a kompetenciának. Bárki mondhatja azt, hogy ő nyitott és rugalmas, ám ezt nem biztos, hogy tudjuk is mérni. A projekt ebben elsősorban a társak véleményének mérlegelése és elfogadása jut jelentős szerephez, méghozzá nemcsak a konferencia tényleges 45 percében, hanem annak előkészületeiben is, hiszen ez a másfél-két hónap remélhetőleg úgy telik majd el, hogy diákjaink a releváns források mellett egymás véleményére, ötleteire is hagyatkoznak és azokat tudatosan bele is építik előadásukba. Ide kell szorosán vennünk a társas aktivitást és együttműködést is, hiszen nem kell magyaráznunk, hogy a projektben való aktív és alkotó részvétel (amely szintén része az értékelésnek) kulcseleme a projekt sikeres prezentálásnak, és mint állampolgári kompetencia az életre készít fel, hiszen – bár közhelyről van szó – az életben is sok esetben közösen kell majd valami produktumot alkotniuk. A döntésképeség pedig abszolút a diákokon áll, hiszen feladatuk, hogy a konferencián olyan megoldásokat vázoljanak fel, amelyeket sok-sok döntés előzött meg az előkészületek során. E döntések meghozatalához számtalan szempontot és alternatívát kellett figyelembe venniük, amelyekből lehet, hogy nem feltétlenül születettek jó döntések, mert egyszerűen nem születhettek azok: itt jön be a kockázatvállalás és a rutin a döntéshozatalban. A diákoknak mérlegelniük kell, hogy vállalják-e a döntéseik következményeit, belátják-e azt, hogy döntéseik egy-egy eleme milyen következményekkel járhat egy másik kontinensen élő ember vagy ország számára.

Végül pedig, a tervezett nevelési folyamat a 10. évfolyamon fejeződik be, ami remélhetőleg csak a földrajzórákat illeti. Ebben az életkori szakaszban jutunk el odáig, hogy a diákok komolyabban beleáshatják magukat a népesedéssel kapcsolatos környezeti problémákba. A következőkben 5 feladatot szeretnénk bemutatni, amelyek figyelembe veszik a 9–10. évfolyamra előírt kerettanterv vonatkozó fejlesztési céljait és követelményeit. A tanév során tervezett egyéni-, páros- és csoportmunkát igénylő feladatok a fejlesztési követelmények egyes pontjaiba beékelve, kapcsolódó feladatokként fognak megjelenni – ahogyan az előző évfolyamoknál már tapasztalható volt – egy egész tanéven átívelve, ezzel folyamatszerűséget biztosítva a diákok számára.

Lássuk is az **első feladatot**, amely a világgazdaság jellemző folyamatai témakörbe illeszthető bele. Felmerülő kérdésünk, hogy mit jelent a globalizáció és az integráció? Célunk, hogy a gyerekek ismerkedjenek meg a globalizáció és integráció fogalmával, valamint ismerjék fel a körülöttük levő globális világ folyamatait. Fedezzék fel glóbuszunk eltérő gazdasági berendezkedésű államait és azok egymás közötti szerveződéseit (pl. BRICS). Értelmezzék a centrum és periféria fogalmát, az érintett térségek, területek, országok, országrészek eltérő fejlettségét és ennek globális következményeit. Kiegészítésként megjegyeznénk, hogy mindezekhez szükségesek az adatsorok, a diagramok és a folyamatábrák leolvasásának képessége. Fontos, hogy kitérjünk a környezetvédelmi világ konferenciákra (pl. COP23), egyezményekre (pl. kiotói), nemzetközi szervezetekre (pl. ENSZ) és azok céljaira, illetve elért eredményeire. Egyéni- és páros munka folyamán alkalmazandó.

A **második feladatot** Magyarország Helyünk a Kárpát-medencében és Európában témakörbe illesztettük bele. A problémát úgy fogalmaztuk meg, hogy hazánk és közvetlen környezetünk, milyen pozíciót tölt be az Észak-Afrikából és Közél-Keletről érkező migránsok szemszögéből? Célunk, hogy a diákok ismerkedjenek meg a hazánkba vagy hazánkon keresztül vándorló népek, emberek eltérő kultúrájával. Határozzák meg az ország migrációval kapcsolatos státuszát (tranzitország). Érzékenyüljenek el a témában, éljék át az interkontinentális migrációban résztvevő személyek helyzetét. Oksági gondolkodásuk fejlődjön azáltal, hogy végiggondolják a nyugat felé történő vándorlás előzményeit, okait. Kiegészítésként hozzátennénk, hogy a csoportmunka bizonyulhat ez esetben a leghasznosabbnak. A tanulók számára a helyzetgyakorlat, ezáltal a beleélő képesség fejlesztésének lehetősége is fennáll.

A **harmadik feladat** a társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában témakörben jelenik meg. A feladat címe: a megújuló energiaforrások és az atomenergia különböző nézőpontokból. Egyöntetű célunk, hogy a gyerekek előzetes tudásuk alapján feltárják Európa különböző természeti adottságokkal rendelkező országainak energiagazdaságát. A lényeg abban áll, hogy adott ország melyik erőforrást részesíti előnyben, lehetőségeit figyelembe véve. A diákok nyílt végű feladatot végeznek, ahol bármi, a témához kapcsolható érv-ellenérv megfelelő indoklással elfogadható. A feladatvégzés során a csoportmunka részesül előnyben.

A **negyedik feladatot** az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői témakörhöz csatoltuk. A problémát úgy vetettük fel, hogy egy igen elvont kérdést alkottunk: Hogyan segíthet „Fejlett Énünk, Kevésbé Fejlett Másik Énünkön”? Célunk, hogy a gyerekek ismerkedjenek meg az európai kultúrkörből teljesen eltérő társadalmak kultúrájával, gazdaságával, életmódjával és világnézetével. Fejlődjön oksági és kritikai gondolkodásuk arról, hogy hogyan, és miért úgy élnek, ahogy, a tőlük teljesen távol eső vidékek emberei. A későbbiekben egy-egy probléma esetén kritikusan és etikusan tudjanak

hozzászólni a témában előforduló problémákhoz. Fontos hangsúlyozni, hogy a feladat egyértelműen csoportmunkában alkalmazandó! Drámapedagógia, azon belül is empátiagyakorlat bevonásával tökéletesen kivitelezhető. A feladat során megjelenő plakátkészítés elősegíti a gyerekek kreativitásának és véleményformálásának fejlődését.

Végül az **ötödik feladatot** a tanév, valamint sajnálatos módon a földrajztanítás utolsó, a globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei témakörébe illesztettük bele. A kérdésünk így szólt: Vajon meddig viseli még Földünk a rá nehezedő terhe(ke)t? Egyértelmű célunk, hogy a tanulók ismerjék és értsék meg a Föld eltartóképességének véges határait. Legyenek tisztában azzal, hogy mit jelent az ökológiai lábnyom. Megoldási kísérleteket fejlesszenek ki arra, milyen alternatív lehetőségek állnak a jelen és a jövő generációi előtt a Földön való életet illetően (prognosztizálás). Hozzanak fel példákat környezetbarát tevékenységekre, amiket ők is alkalmazhatnak mindennapjaikban, ezáltal pedig másokat is a helyes bánásmódra ösztönözhetnek természetes környezetünkkel kapcsolatban. Szükséges megjegyezni, hogy a feladat egyéni- és csoportmunkában is bátran alkalmazható. Tanórai környezetben inkább csoportosan tanórán kívüli tevékenység esetében mindkét munkaformával. Ezzel a feladattal egy módszertani csomagot kínálunk minden pedagógus számára, aki valamilyen formában szeretné alkalmazni a környezeti nevelést, mint fontos állampolgári kompetenciához kötődő egységet.

Biztos mindannyiunknak volt olyan középiskolás élménye, amely a környezetvédelem, környezetterhelés témaköréhez kapcsolódik. Van, aki szerette, magáénak érezte ezt a témát, s van, akinek már inkább elege volt a végletekig leegyszerűsített, és csak nagyon felületesen áttekintett problémák ismételtetéséből.

Mi ebben a projektben azért próbáltunk tenni, hogy a középfokú oktatásba más megközelítéssel vigyük bele ezt a rendkívül fontos problémakört. A célunk az volt, hogy a gyermekek a négy év földrajztanulás után mindannyian magukénak érezzék a Föld és a természeti környezet védelmét. Ehhez fontosnak tartjuk a mélyebb megismerést, amihez pedig arra van szükség, hogy folyamatosan foglalkozzunk a környezeti nevelés témájával, ne csak egyszer kerüljön elő a földrajzoktatás során, és főleg ne maradjon le időhiányra hivatkozva, ahogy az olyan gyakran történik.

Az általunk megalkotott feladatok reményeink szerint hasznosak lesznek a közoktatásban, sikeresen fejlesztik a szociális és állampolgári kompetenciát. Fejlesztik majd a ránk bízott fiatalok empatikus képességét, etikai érzékét, társadalmi felelősségérzetét. Nyitott gondolkodású, érdeklődő, új ismereteket befogadó és megvitató fiatalok nevelését segítik elő, akik tevékenyen részt vesznek majd a társadalmi döntéshozatalban, és esetleg maguk is komoly részt vállalnak majd az előttünk álló (és nagy részben általunk okozott) környezeti kihívások megelőzésében, kezelésében, megoldásában.

MELLÉKLETEK

7. ÉVFOLYAM

Feladatok pontosan megfogalmazva:

Első feladat

Gyűjtsétek össze a kontinens egészén, vagy bármely részén tapasztalható problémákat! Használjátok hozzá a tankönyvet és egyéb segédeszközöket is! (pl. szakkönyvek, atlasz, internet, újságcikkek) Legalább hatot keressetek!

Második feladat

Állapítsátok meg, hogy az általatok összegyűjtött problémák közül melyek lehetnek környezeti jellegűek! Gondolhattok olyan kérdésekre is, melyek nem csak lazán kapcsolódnak a környezethez. Mindegyik esetében fogalmazzátok meg 4-5 mondatban, hogy pontosan mely problémára gondoltatok, hogy ezek hogyan kapcsolódnak a környezet terheléséhez, és miért is jelentenek gondot az adott kontinens, vagy régió életében.

Harmadik feladat

A korábbi listátokból válasszatok ki egy környezeti problémát! Nézzetek részletesen utána a probléma történetének! (pl. első jelentkezésének ideje, vagy várható jövőbeli ideje, az okozott károk mértéke, a hatás kiterjedése, az általa okozott károk mérséklése) Dolgozzatok ki egy részletes cselekvési tervet a probléma megoldására, a károk elkerülésére vagy enyhítésére! Készítsetek tablót a korábban áttekintett problémáról, és az általatok kidolgozott megoldási tervről!

Negyedik feladat

Mutassátok be a tablót társaitoknak! Nagyjából 5-8 perces bemutatóval készüljétek!

Az alábbiakban pedig felsorolunk néhány, az egyes kontinensekkel kapcsolatos, lehetséges problémát, tanári segédletként:

Afrika

- túllegetetés miatti elsivatagosodás (Száhel-öv)
- éghajlatváltozás rontó hatása
- rendkívüli túlnépesedés, ma is magas termékenységi mutatók
- kevés művelhető föld, és ezeken is ültetvények
- túlnépesedett városok nyomornegyedei
- gyarmati múlt miatti eladósodás
- ásványkincsek kitermelése gyakran külföldi kézben
- korrupt politikai rendszerek elnyelik a segélyeket
- sok belső konfliktus miatt bizonytalan gazdasági légkör, kevés befektető

Amerika

- felmelegedő tengerek miatt erősebb hurrikánok (USA)
- emelkedő tenger előlthet több tengerparti nagyvárost (pl. New York)
- túlzott fogyasztás/pazarlás hatalmas környezeti terhelése (USA, Kanada)

- probléma a nagyvárosi szmog (Los Angeles névadó)
- dél-amerikai őserdők illegális irtása
- gyarmati adósságok miatt nincs pénz fejlesztésekre (Latin-Amerika)
- túlszűfolt nyomornegyedek hatalmas mértékű levegőszennyezés (Mexikóváros)

Ázsia

- hatalmas népességű országok környezeti terhelése (India, Kína)
- túlzottan fosszilis tüzelőanyagra alapozott energiagazdaság (Kína)
- folyóvizek szennyezése (India, Kína)
- nagyvárosokban nagyon rossz minőségű levegő (Kína)
- félsivatagi területek még szárazabbá válása
- folyóvizek túlzott mezőgazdasági használata miatti kiszáradás (Aral-tó)
- törésvonalakra telepített atomerőmű balesetveszélyes (Fukusima)
- veszélyeztetett bálnafajok vadászata, túlzott halászat (Japán)
- mangroveerdők pusztítása áradásveszéllyel jár (Délkelet-Ázsia)

Ausztrália, Óceánia, óceánok, sarkvidékek

- artézi vízkészlet kimerítése túlhasználattal (Ausztrália)
- a Nagy-korallzátony elpusztulása az óceán hőmérsékletének emelkedésével
- a tengerszint emelkedésével eltűnő szigetek
- túlhalászat miatti fajkihalás (pl. bálnavadászat)
- olajfoltok az óceánon: állatvilág oxigéntől való elzárása
- a hőmérséklet emelkedésével olvadó jégsapkák
- a jégbe zárt üvegházgázok kiszabadulása további felmelegedéssel jár
- sarki élőhelyek visszaszorulása, eltűnése
- a melegedéssel nagyobb érdeklődés a Déli-sarkvidék ásványkincsei iránt: háború

Európa

- jelentősen túlnépesedett területek erős túlfogyasztása (Nyugat-Európa)
- emelkedő tengerszint veszélyezteti az alacsonyabb területeket (Hollandia)
- sok országban jelentős erdőirtások a történelemben (pl. Mediterráneum, Anglia)
- előfordul a túlhalászat (Norvégia, Izland)
- a nagyvárosok levegője szennyezett
- Európa keleti felében az elmaradottabb ipar nagyobb szennyezése
- a túlzott mértékű turizmus terhelő hatása
- a vizek ipari eredetű szennyezése
- az atomenergia felelőtlen használata (Csernobil)

8. ÉVFOLYAM

Első rész

Első feladat: Készítsetek egy 10 perces videót a megadott források felhasználásával.

Második rész

Első feladat

Határozzátok meg a mértékét hazánkban! Mik lehetnek ennek a kiváltó okai? Soroljatok fel legalább 5 problémát.

Második feladat

Mit okozhat a további szennyezése? Válaszodat fogalmazd meg 4-5 mondatban.

Harmadik feladat

Mit gondoltok, hogyan lehetne ezekre a problémákra megoldásokat találni? Hogyan tudnánk a folyamatot lelassítani, vagy megállítani?

Negyedik feladat

Készítsetek plakátot az eddigi válaszaitok alapján! Találjatok ki egy mottót a plakátnak, mely a szennyezés megelőzésre irányul, tüntessetek fel rajta néhány kiváltó problémát, és megoldási lehetőséget is! A plakát legyen minél színesebb, figyelem felkeltőbb. Írjatok róla néhány mondatos összefoglalót, melyet meg is kell osztanotok osztálytársaitokkal az összefoglaló órán, melyen be kell mutatnotok az elkészült plakátjaitokat is!

9. ÉVFOLYAM

Ez az év a konferenciák éve lesz az osztály számára. A tanév során négy nemzetközi találkozón kell részt venni, négy különböző helyszínen, négy különböző témában. A találkozókra másfél havonta kerül sor, minden alkalommal egy 7-8 fős delegáció készül fel, és mutatja be a téma legfontosabb elemeit.

A projekt leírása

A diákok 7-8 fős csoportokba rendeződve választanak egy témát maguknak, amivel egész évben foglalkozni kívánnak. Ezt követően mindenki megkapja az adott csapat témájával kapcsolatos legfontosabb teendőket, eszközöket, sablonokat stb. és a rendelkezésükre álló idő alatt (kb. másfél-két hónap) felkészülnek egy 45 perces konferencia megtartására az osztály előtt, amiben felvázolják a problémákat, azok kiváltó okait, és megoldási javaslatokkal állnak elő ezek orvoslására. A projekt értékelési szempontjai alább találhatóak.

Értékelési szempontok

A projektre összesen **50 pontot** lehet szerezni, melyből 15 pontot a **diákok**, 35 pontot pedig a **tanár** ad.

Tanár szempontjai

- **A konferencia tartalma (15 pont)**

A konferencia alaposan felépített, ismerteti a téma legfontosabb problémáit, okait, láttatja az ok-okozati összefüggéseket és megoldási javaslatokkal áll elő az egyes gondok orvoslására. Felhívja a figyelmet a környezet állapota és az emberi tevékenységek közötti kapcsolatra, ismerteti azon emberek helyzetét, akiket közvetetten vagy közvetve, de érint a probléma. Megoldást próbál találni a különféle konfliktushelyzetekre, amik a probléma körül fennállnak.

- **Szemléltető eszközök, mellékletek (10 pont)**

A szemléltető eszközök (képek, videók, prospektusok stb.) sokrétűek, relevánsan a problémához kapcsolódnak, színesen vannak összeválogatva. A szemléltető eszközök kiválasztása és használata kreatív, azok tartalma és színvonala valóban egy tudományos konferencia hangulatát idézi. A beadott mellékletek (pl. projektterv, projektnapló) alaposan átgondoltak, jól felépítettek és a valóságot tükrözik.

- **Szaknyelv (5 pont)**

A témával kapcsolatos szakszavak megfelelő helyen és időben, tényleges jelentésük szerint vannak használva. Az esetleges új szakszavak jelentésének magyarázata

megtörténik, mindenki számára világos.

- **Kreativitás, struktúra (5 pont)**

A konferencia lebonyolítása kreativitásról árulkodik, jól felépített, van elég idő az egyes elemek feldolgozására, az előadás címe eredeti, a konferencia tanulsággal zárul.

Diákok szempontjai

- **Bevonódás (6 pont)**

A diákok bevonódnak a konferenciába, aktív résztvevői annak, a résztvevőket az alkotó jelenlét jellemzi a projektben, a felmerülő véleménykülönbségek és konfliktusok megfelelően vannak kezelve. A konferenciát rendezők felhívják a figyelmet az összetársadalmi érdekekre, s megmutatják az utat, hogy az egyének miként járulhatnak hozzá ezen érdekek biztosításához, jelentős szerepet kap az emberi felelősség.

- **Élmény, új ismeretek (5 pont)**

A konferencia maradandó élményeket nyújtott, új ismeretekkel járult hozzá tanulmányainkhoz.

- **Bónusz pontok (4 pont)**

Az osztály saját szempontjai, amivel jutalmazhatják az előadókat (alapos indoklás szükséges).

Helyszínek, témakörök

<p>Kairó – Talajjal, avagy a pedoszférával kapcsolatos problémák</p> 	<p>Peking – A légkör globális problémái</p>
<p>Canberra – Az óceánok és tengerek problémái</p> 	<p>Brazíliaaváros – Gondok a bioszférában</p>

Projektnapló

Feladat	Források	Határidő	Elvárt eredmény	Értékelési mód	Felelős

Segítség az elinduláshoz:

- Mit gondoltok miért az adott kontinensen/városban rendezik meg a konferenciát?
- Mik a témakör legfontosabb problémái? Hogyan jelentkezhetnek ezek? Mely területeket érintik közvetetten vagy közvetve ezek a problémák?
- Mik a legfontosabb emberi tényezők, amik az egyes problémákat előidézhetik?
- Milyen megoldások születhetnek az egyes gondok orvoslására? Mit tehetünk egyéni, országos, regionális és globális szinten a problémák elkerülése ellen?

10. ÉVFOLYAM

Feladatok pontos leírása

1. feladat

- Idézzétek fel már meglévő tudásokat alapján, milyen gazdasági centrum-, félperiféria- és perifériaterületekkel találkoztatok eddigi tanulmányaitok során! Legalább 5 elemet írjatok!
- Miért számít különösen elmaradott térségnek Afrika egyenlítői vidéke?
- Milyen világszervezetek, szerveződések jöttek létre az utóbbi egy évszázadban, amelyek a fejlettségben elmaradott térségek felzárkóztatását hivatottak elérni? Mik voltak a legfőbb célkitűzéseik például az afrikai és ázsiai népesedéssel kapcsolatban?
- Hasonlítsátok össze centrum- és a perifériaterületek népesedési szokásait! Írjatok legalább 4 szempontot 1–1 példával!

2. feladat

Segítő kérdés, problémafelvetés: Hazánk és közvetlen környezetünk, milyen pozíciót tölt be az Észak-Afrikából és Közel-Keletről érkező menekültek szemszögéből?

- Keressetek érveket, miért vándorolhatnak el hazájukból ezek az emberek! Ennek alapján készíthettek online szófelhőt a Wordart alkalmazásának segítségével!
- Mely európai országok, országrészek szerepelhetnek az imigránsok számára ideális állomásként, és miért a valódi, a meleg és a hideg méréskelt öv területeit részesítik előnyben? Soroljatok fel legalább 5 célországot, válaszokat 1–1 mondatban indokoljátok!
- Mint a migráció közvetlen érintettje, Magyarország, jelen pillanatban miért lehet csak tranzitország a menekültek körében? Gyűjtsetek legalább 3 érvet! Gondolataitokat a Google Dokumentumokban fejtsetek ki csapatonként!

3. feladat

Első csapat feladata

- Milyen előnyei és hátrányai vannak a szél-, a víz-, a nap-, az atomenergiának, a biomasszának és a geotermikus energiának? Külön-külön az előnyökhöz és hátrányokhoz is legalább 2-2 elemet szedjete össze az energiaforrásoknak megfelelően!
- Gyűjtsetek legalább 5, megújuló energiaforrásra (szélenergia, vízenergia, napenergia) alapozó európai országot, gazdaságot! Értelmezzétek milyen részarányt képvisel a vezető energiaforrás a többihez képest az adott ország energiatermelésében!

Második csapat feladata

- Milyen energiahordozóra alapozza Magyarország saját villamosenergia-ellátását? Hogyan illeszkedik ez az európai országok energiagazdaságának 21. századi modelljéhez?
- Mit gondoltok, előnyös vagy hátrányos lépés-e Magyarországnak megerősíteni bizalmát, hogy a jövőben is a jelenlegi erőforrás adja az ország energiaellátásának jelentős részét?
- Milyen ismert környezeti problémákat idéz elő Magyarország legnagyobb villamosenergia-termelő egysége?
- Készítsetek egy népszavazásra használható online kérdőívet (Google Űrlap) azzal az ürüggyel, hogy az ország lakossága szeretné-e vagy sem ennek az energiaforrásnak a hosszú távú befektetését? A kérdéseket Ti fogalmaztátok meg! Legalább 4 kérdés szerepeljen a kérdőívben!

Harmadik csapat feladata

- Beszélhetünk az atomenergián kívül alternatíváról Magyarország esetében? Ha igen, mi vagy mik lennének azok? Soroljátok fel gondolataitokat!
- Hogyan győznétek meg a hazai befektetőket az általatok képviselt energiaforrás gazdaságos kiaknázásával kapcsolatban?
- A következők közül legalább egyet választanotok kell! Ötleteitekről online gondolatterképet vagy szófelhőt is készíthettek. Végleges munkáitokat a Google Sites-ban vagy Google Docs-ban is elkészíthetitek.

4. feladat

Első feladatrész

- Mit tehet a „fejlett világ” a „fejlődő világ” felzárkóztatásáért? Gondolataitokat egyeztessétek, majd címszavakkal írjátok le egy színes papírlapra. Ha készen vagytok felragaszthatjátok a táblára a felírt probléma köré!
- Milyen érvekkel, plakátokkal lehetne meggyőzni a „fejlődő világ” társadalmait, hogy megfelelő szexuális felvilágosítással, a fogamzásgátlás vagy a gumióvszer használatának megismertetésével, megelőzzék a fertőzések, betegségek, abortuszok, illetve a gyermekkorú lányok születését, illetve önmagában véve a népességrobbanást, amellyel jelentősen terhelik környezetüket, valamint a Földet? Készítsetek a Linoit alkalmazásának használatával 3-5 darab címkét úgy, mintha reklámtáblákat kellene kitennetek forgalmas csomópontokon az adott „fejlődő” országban! Ügyeljetek arra, hogy ne sértse a helyiek emberi jogait a plakátokon szereplő szöveg! Folyamatosan

kommunikáljatok a csapaton belül! Mindenki a saját Lino csoportjában végezze a feladatot!

Második feladatrész: leírás + feladatok

Most egy képzeletbeli, de valóságon alapuló kirándulás részesei lesztek. Lazuljatok el és csukjátok be a szemeteket! Ha megvagytok akkor képzeljétek el magatok előtt a Földet az űrből nézve. Most szűkítjük a teret. Képzeljétek el, hogy a forró övezetben jártok, az Egyenlítő környékén, Közép-Afrikában, egy esőerdőben. Érzitek, hogy nagyon meleg és fülledt az idő, a szél még egy picit sem lenget. Azt érzitek hamarosan rátok szakad az ég és menedéket kell keresnetek, nehogy elázzatok. Azonban erre alkalmas barlangot, házikót nem találtok. A legközelebbi nagyváros több ezer kilométerre van, nyugatra. De mint jó földrajzosok, rendelkeztek teleportációs képességgel és hirtelen ott teremték a város előtt. Azt látjátok, mintha a város romokban heverne. Felteszitek a kérdést magatokban. Talán a vihar volt az? Kicsit féltek, de egyre közelebb lopóztok! Furcsa szagokat éreztek. Körbenéztek és azt látjátok, hogy mindenhol egyéb eszközökből összeeszkábált, félig-meddig romba dőlt és hiányos, lakóépülethez kevésbé hasonlítható, bizarr menedékeket találtok, körülötte szeméthegekkel. Sőt magatok elé néztek és Ti is térdig álltok a mindenféle tárgyból (szakadt nejlonzacskó, üres műanyagpalack, szétázott papír, injekciós tű, szennyvíz stb.) álló szeméttengerben. Egy bódévárosban jártok. Közben tovább mentek és hangokra lesztek figyelmesek. Végláthatatlan sok embert láttok. Rengeteg gyermek és fiatalok van közöttük. Csak annyit láttok, hogy nagyon soványak és enni kérnek. Éhesek, mert nincs elég pénzük ételre, és szomjasak, mert alig van megfelelő mennyiségű tiszta ivóvíz. Ezek a gyerekek tudják, hogy a mindennapi betevőért már kisgyermekként keményen meg kell dolgozniuk. Olyan világba születtek, amelyet nem választhattak meg! Miközben látjátok mindezt, azon tűnődtek, hogyan tudnátok változtatni a kialakult helyzeten. Van egyáltalán megoldás? A történet itt véget ér. Azonban rajtatok áll hogyan folytatódik tovább... Most nyissátok ki a szemeteket! Kaptok 1 percet, hogy kicsit megemésszétek a hallottakat és visszatérjétek az órára.

A szöveghez kapcsolódó feladatok

- Először is melyik országban, azon belül melyik városban (a térség legnagyobb városa több mint 20 millió lakosával) jártunk a kirándulás második felében, ha a Száhel-övezetről van szó? Nyugodtan használjátok az atlaszokat vagy az internetet!
- Mit jelent a bódéváros fogalma? Soroljátok fel legalább 3, a gyerekek egészségét érintő veszélyforrást!
- Feladatokat, hogy megoldási kísérleteket alkossatok az itt élő emberek helyzetének javítására, valamint a nagymértékű környezetszennyezés visszaszorítására! Gyűjtsétek össze gondolataitokat csapatban, és ötleteiteket írjátok le egy Google Dokumentumban, majd küldjétek el üzenetben számomra Facebook-on a hétvégéig, lehetőleg pdf formátumban!
- Még egy kérdést fel fogok tenni számotokra a következő óra elején! (Hajlandóak lennétek felszentelni az életeteket egy olyan missziós munkára, ahol ezzel a problémával foglalkoznak?)

5. feladat

Első feladatrész: Hogyan győzzük meg a diákokat környezetük tisztán tartásáról és a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatban? Első lépésként a tanórán kell ezzel foglalkoznunk!

- Először is egy órai prezentáció vetítésével, ahol elrettentő képeket, folyamatábrákat, videókat láthatnak a Föld természetes környezetének pusztulásáról a diákok. Szükségesnek tartom, hogy a prezentációhoz fűződjön tanári magyarázat, valamint elengedhetetlen, hogy kérdéseket tegyünk fel számukra. Fontos, hogy előbb globális tekintetben (kontinensek), majd szűkítve a teret előbb Európát, aztán a Kárpát-medencét, majd Magyarországot (pl. Nógrád megye, Balassagyarmat, Balassi Bálint Gimnázium) vegyük nagyító alá. Cél, hogy a gyerekek lakóhelyük és „munkahelyük” (jelen esetben az iskola) közvetlen környezetének problémáig jussunk el. Tehát az általánosból kiindulva haladjunk egy kis egység, a lakóhelyünk állapotának megvizsgálásáig.
- A mai serdülők is rendkívül nehezen kezelhetők. Fontos, hogy ne erőszakoskodjunk! Amit a gyerekek kötelezőnek érzik, azt nem fogja megcsinálni vagy csak undorral. Törekedjünk arra, hogy miután szabadul az iskolából ne merüljön feledésbe nevelésünk, ne felejtse el és utálja meg a környezetbarát, környezettudatos életmódot. Ezért fontos, hogy érvekkel győzzük meg őket a szemléletváltatásról. Ha kell eleinte rémisztő példákkal, őket is érintő problémák felvetésével élve! A gyerekek park, udvar, utca takarításakor érezzék azt, hogy ez hasznos, közösségként és a közösségért végzett munka, hogy mindez az ő két kézi munkájuknak köszönhető, az eredmény pedig sokkal esztétikusabb és egészségesebb mint előtte volt. Mondjuk ki nekik az igazságot, hogy ez egy szükséges, de nem elégséges feladat, hiszen a környezetszennyezést egy kis odafigyeléssel meg lehetne előzni, azonban mindig lesznek olyan emberek, akik ezzel a legkevésbé sem fognak foglalkozni. Szükséges, hogy később ők vegyenek rá másokat a környezettudatos életmód folytatására. Talán ezt érzem a legfontosabb feladatnak, a folyamatjellegét, hogy elindulhasson egy számottevő változás.
- Ne a szakirodalomra bújunk bele, hanem annak a konklúzióit (saját szavainkkal megfogalmazva, lehetőleg a gyerekek nyelvén és kissé mesészerűen vigyük be órára) levonva adjunk át valami hasznosat a diákoknak. A lényeg az, hogy mi is folyamatosan képezzük magunkat a szakterületen, hogy minél hatékonyabb érvekkel tudjunk előállni.
- Próbáljuk az egészséget gyakorlatiassá tenni, vigyük ki őket bátran a terepre. Bár ebben a korosztályban ilyen tevékenység legtöbbször komolytalankodásba megy át, de talán előbb-utóbb rájönnek a mondanivalójára. Ha van egy-két kiemelkedő képességű diánkunk, aki szívesen csinálja a feladatot, akkor őket is fel lehet használni a kevésbé érdeklődő tanulók motiválására.
- Fontos, hogy dicsérjük és jutalmazzuk (mértékkel!) őket az elvégzett munkájukért! Érzékeljék bizalmunkat és a feladat hasznosságát is.
- Ösztönözzük őket arra, hogy szabadidejükben otthon is, hétfvégenként rendszeresen szánjanak a ház körüli tisztaság megtartására legalább fél órát, valamint szelektíven gyűjtsék a háztartási hulladékot is, hogy ezzel is segítsék az újrahasznosítás lehetőségét.
- Inkább adjunk kevesebb házi feladatot!
- Mutassunk példát és adjunk praktikus ötleteket számukra!
- Próbáljuk meg kollégáinkat is meggyőzni a környezeti nevelés szükségességéről, hogy rugalmasabban meg lehessen oldani az iskolán kívüli programok szervezését.

Második feladatrész: a gyakorlati rész.

- Most péntek délután, órák után fél órában összeszedjük a szemetet az iskola udvarában és a kerítésen kívül, hiszen most mi leszünk soron a suliban. Ügyeljete arra, hogy szelektíven gyűjtsétek a talált hulladékot. Újrahasznosítható palackokról ahogyan tanultuk, levesszük a kupakot, összetapossuk az üveget – hogy minél több férjen el a konténerben –, aztán visszatesszük rá a kupakot és összegyűjtjük a szemetes zsákban. A végén pedig bedobjuk a konténerbe. A papír szemetet szintén külön gyűjtjük, valamint a fémdobozokat és a törékeny üvegeket is szelektáljuk. Védőkesztyűt, botokat biztosítunk a számotokra. Tudom, hogy ügyesek lesztek, mint mindig. Aztán otthon is ilyen ügyesen! A végén mindenki megkapja a jól megérdemelt túró rudiját (iskola biztosítja).
- Mint tudjátok a félévben egyszer a Széchenyi utca, a Vörösmarty utca, illetve a Város Park takarítása is a mi feladatunk lesz, de erről még később beszélünk.

Harmadik feladatrész: Néhány alapvető környezettudatos lépés otthon vagy akár az osztályban, amit feltétlen tudniuk kell a mai iskolásoknak.

- Ajánljátok szüleitek figyelmébe, hogy csak annyi terméket (élelmiszer, műszaki cikkek, egyéb termékek) vásároljanak, amit biztosan el is fogyasztotok, hasznosítani fogtok!
- Figyeljék meg és ügyeljenek arra, hogy vásárláskor a termék hátoldalán, alján, oldalán szerepeljen az, hogy környezetbarát, újrahasznosítható!
- Gyűjtsétek szelektíven a háztartási hulladékot!
- Ügyeljete arra, hogyha a TV-t, számítógépet, lámpát és egyéb elektronikus eszközöket épp nem használjátok, akár órákon keresztül, akkor kapcsoljátok ki/le, hogy ezzel is óvjátok környezeteteket! Soha ne játssz a vízzel, az étellel, hiszen nem ilyen célra lett kitalálva! Ilyenkor gondolj arra, hogy a világ más részein százmilliók éheznek és szomjaznak.
- Kerüld az aeroszolok használatát!
- Kézmosás után ne felejtse el elzárni a csapot!
- Ha a legközelebbi boltba mész, autó helyett sétálj vagy biciklizz.
- Gondozd a háztartásban élő növényeket!

FELHASZNÁLT IRODALOM:

MAKÁDI Mariann: Kompetenciafejlesztő földrajztanítás. Budapest, 2015